

Nieuwe belangstelling voor de Gebroeders De Houtman

De Australiër Howard Gray is op 13 november jl. in Gouda geweest om te praten over de gebroeders De Houtman. In de vorige Nieuwsbrief is dat gesprek aangekondigd. Afgelopen zomer stelde hij aan enkele cultuurhistorische instellingen de vraag: is er in Gouda belangstelling om volgend jaar extra aandacht te besteden aan de in Gouda geboren zeevaarders Cornelis en Frederik de Houtman? In juli 2019 is het namelijk 400 jaar geleden dat

Frederik West-Australië ontdekte. Op uitnodiging van het Streekarchief Midden-Holland is Howard Gray ontvangen in de Chocoladefabriek. Aanwezig waren Coretta Bakker en Marianne van der Veer (SAMH), Evalien de Haan (Goudse Gidsen Gilde) en Wim Cornelis en Gert Jan Jansen (Die Goude).

Voor deze sessie had Marianne van der Veer een powerpoint-presentatie voorbereid, waarin de thans in Gouda bekende informatie over de gebroeders De Houtman was samengevat. Op zijn beurt had Howard Gray beelden meegenomen van de precieze tocht van Frederick de Houtman naar en rond Australië. Hij wil daar een soort reizende tentoonstelling van maken die -na gebruik in Australië - ook in Gouda gepresenteerd zou kunnen worden. Daarnaast is hij bezig met een wetenschappelijk werk over de gebroeders De Houtman.

De Goudse vertegenwoordigers waren het met elkaar eens dat de aandacht voor de gebroeders De Houtman een stimulans verdient. Hun rol is van grote betekenis geweest voor de internationale positie van ons land. Ongetwijfeld zal bij nadere studie naar voren komen dat die rol - naar de normen van vandaag - kritiekwaardig is. Die kanttekening werd echter ook al in de negentiende eeuw gemaakt, toen

er geld werd ingezameld voor de oprichting van het monument dat nu nog steeds het Houtmansplantsoen siert. Het kan nooit een reden zijn het verwerven van extra informatie tegen te houden. Van de oprichting van het monument heeft SAMH een dossier dat alleen al een onderzoek rechtvaardigt. Terwijl talloze gemeenten in Nederland een (de) Houtmanstraat kennen en het Koninklijk Instituut voor de Tropen een beeldhouwd fries dat begint met de 'Eerste Schipvaart naar Indië onder leiding van Cornelis de Houtman', roept de naam tegenwoordig nauwelijks meer een gedachte op.

Op woensdag 9 januari 2019 komen vertegenwoordigers van de hierboven genoemde instanties weer bijeen om aan te geven wat zij samen kunnen doen om in Gouda een complement op te zetten voor de Australische festiviteiten. Wat dr. Gray betreft graag na afloop van het 'Open Your Eyes'-festival in West-Australië in juli 2019, maar voor 2020, wanneer de herdenking van de Europese ontdekking van Australië door kapitein James Cook op het programma staat. Aan de vervolgsessie zal ook Hans Richters meedoen, de voorzitter van de Stichting Open Monumentendag in Gouda. De stichting onderzoekt of 'De Houtman' een thema kan zijn voor Open Monumentendag 2019, gepland op zaterdag 7 en (wellicht) zondag 8 september.

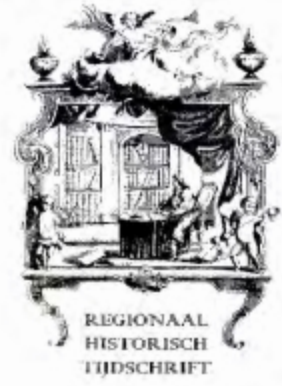

De connectie van de Gebroeders De Houtman met Gouda

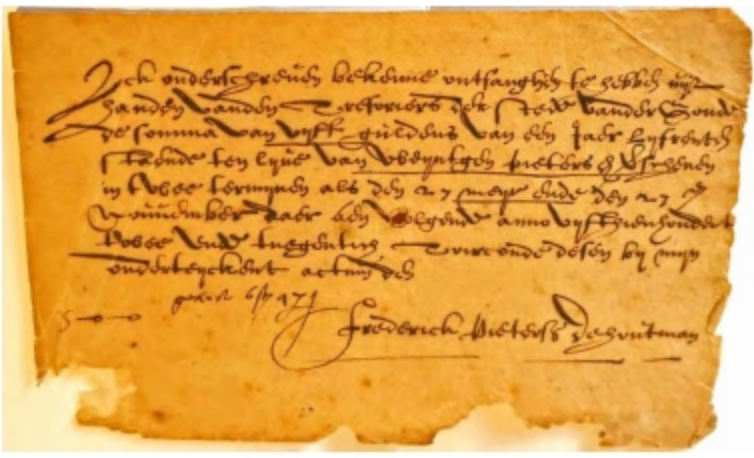
De broers Cornelis en Frederick de Houtman zijn in Gouda geboren, respectievelijk rond 1565 en in 1570. De meeste Gouvenaars weten dat er - al sinds 1880! - in het Houtmansplantsoen een monument staat dat hun internationale betekenis benadrukt. Maar is dat alles in Gouda dat herinnert aan deze zeevaarders? Ruim twintig jaar geleden deed Rinus van Dam - meer bekend van zijn standaardwerk *Gouda in de Tweede Wereldoorlog* - een archiefstudie naar de rol van de gebroeders, inclusief hun relatie met de stad Gouda. *Cornelis en Frederick de Houtman van Gouda, pioniers van de vaart op Oost-Indië* werd gepubliceerd in De Schatkamer van december 1998. We vatten het losjes samen.

Het verhaal over de afkomst van de gebroeders begint bij grootvader Cornelis Jacobsz. de Houtman. Het was letterlijk een houtman. Hij leverde doodkisten aan de Sint-Jan. Na de brand van 1552 schonk hij het hout waarmee het sacramentshuisje herbouwd kon worden. Zijn zoon Pieter Cornelisz. de Houtman werd bierbrouwer. Toen de stad in 1572 'overging naar de Prins van Oranje' was hij de nieuwe gereformeerde religie volledig toegedaan. Hij was een van de vier kapiteins van de schutterij en werd lid van de vroedschap. Hij werd in 1573 ook benoemd tot beheerder van de goederen die geconfisqueerd waren van de gesloten kloosters en van uitgeweken katholieken, maar in 1574 werd hij van die taak ontheven. Uit zijn huwelijk met Agnies (of Agnes) Frederiks zijn vier kinderen bekend: de zonen Cornelis (* ca. 1865) en Frederick (*1570) en de dochters Stijntje en Wijntje. Rond 1580 werden zij wees, want op een van zijn zakenreizen naar Gent overleed bierbrouwer Pieter². In 1583 woonde het gezin aan de Botermarkt in Gouda in het huis 'naest den Hollandschen thuijn westwaert'. De Botermarkt was het stuk van de Markt tussen de Korte Tiendeweg en de Kerksteeg. Marianne van der Veer (SAMH) heeft

DE SCHATKAMER

Gouda 12 (1998), aflevering 3 (december 1998)

In 1592 door Frederick de Houtman zelf getekende kwitantie voor ontvangen lijfrente (document SAMH)

dit geïdentificeerd als het huidige Markt 11. In 1584 kocht de weduwe een huis aan de oostzijde van de haven op de hoek van de zijl aan 't Slot. Tegenwoordig zouden we zeggen Oosthaven 67, aldus Marianne van der Veer. Dat Pieter niet onbemiddeld was, bleek uit de erfenis voor elk van de vier kinderen: 600 Carolusguldens en een aantal bewijzen van uitstaande leningen bij de stad Gouda, het Agnietenklooster (?) en bij particulieren. De jongens zaten op de Latijnse School in Gouda, toen gevestigd in het (voormalige) Cellebroedersklooster aan de Groeneweg, dat geleid werd door rector Petrus Tradenius. De gebroeders De Houtman zijn na hun schooltijd niet lang in Gouda gebleven. Rinus van Dam wijst Reinier Pauw, stammend uit een Gouds patriciërs geslacht³, aan als de inspirator. Hij was verwant aan moeder Agnes. Hij was een van de oprichters van zowel de Compagnie van Verre als van de daaruit voortgekomen Verenigde Oost-Indische Compagnie, de VOC. Hij zou de neven hebben aangemoedigd het economisch in de knel geraakte Gouda⁴ te verruilen voor Amsterdam, de handelsmetropool in opkomst.

² De stad Gent was van 1576 tot 1584 centrum van een Calvinistisch Vlaanderen, aldus Johan Decavele en Herman Balthazar in *Het geheugen van Nederland in Gent* (red.)
³ Deze kleinzoon van de Goudse apotheker en burgemeester Reynier Hendricksz. Pauw/ Paeu (+1547 Gouda) was een invloedrijk Amsterdams regent.
⁴ Zeker toen de Vlaamse afzetmarkt voor Gouds bier in 1584 helemaal instortte.

